

Startuje 18. ročník projektu Příběhy bezpráví - Měsíce filmu na školách

1.11.2022 - | Člověk v tísni

Měsíc filmu na školách se koná od roku 2005 každý listopad na stovkách základních a středních škol po celé České republice.

Zapojené školy pořádají projekce filmů s tématem československých dějin a zvou hosty (pamětníky, filmaře, historiky) na debaty po filmu. Za 17 let existence projektu uspořádaly školy 9 767 projekcí, kterých se zúčastnilo téměř 427 000 žáků.

Mottem 18. ročníku je „Normalizovaná každodennost“.

„Mluvíme-li o tzv. normalizaci, je nutné připomenout především trvalou přítomnost ruských okupačních vojsk a nepřetržitou kolaboraci samozvaných představitelů státu s okupační mocností. Dále je třeba zmínit existenci mnoha represivních orgánů a nástrojů, všudypřítomnou cenzuru a lživou propagandu, a také skutečnost, že západní hranice Československa byly po celou dobu obehnaný ostnatými dráty.

A v neposlední řadě také degradaci občanství: lidé se směli utéct do soukromí a žít v iluzi sociálních jistot a ekonomické stability, ale jen v případě, že zcela rezignovali na veřejný život a svobodnou občanskou a politickou angažovanost,“ říká ředitel vzdělávacího programu JSNS ze společnosti Člověk v tísni Karel Strachota.

Nabídka dokumentárních filmů a dalších materiálů

Ke zvolenému tématu byly letos pro školy vybrány čtyři filmy. Snímek Normalizační loutka přibližuje svět školy, betonových hřišť a pionýrských schůzek. Hlavní postava filmu má k hrdinství daleko, a tak volby, které v průběhu života činí, nejsou vlastně žádnými skutečnými volbami. Jako mnozí další i ona se stává šedou myší. Film je inspirovaný skutečnými událostmi ze života autorů a loutkové pasáže jsou proloženy mnoha archivními záběry.

Dokument Vyvlastnění ze série Příběhy 20. století přibližuje osudy manželů, kteří měli za sebou na konci osmdesátých let 20. století nelehká léta v disentu a těsně před revolucí soud rozhodl o vyvlastnění jejich usedlosti. Jejich dům byl komunistickým úřadům už dlouho trnem v oku – fungoval jako „ostrůvek svobody“, kam se za koncerty zakázaných kapel sjížděly až stovky lidí a kde vznikal undergroundový časopis Vokno.

Snímek Pavla Křemena Nikomu jsem neublížil pátrá po motivech, které za minulého režimu vedly lidi ke spolupráci se Státní bezpečností (StB). Někdo spolupracoval kvůli rodině či kariéře, pro dalšího představovalo být agentem svého druhu dobrodružství. V dokumentu otevřeně vypovídají jak bývalí spolupracovníci StB, tak samotní důstojníci komunistické tajné policie. Snímek působivě ilustruje, jak rafinovanými způsoby komunismus korumpoval lidské charaktery.

Deset krátkých dokumentů z cyklu Vzpomínáme přibližuje některé aspekty socialistického každodenního života (Co se nosilo, Volný čas, Svět dětí aj.). Filmy natočené podle námětu dokumentaristy Pavla Kouteckého zachycují proměny životního stylu v letech 1945–1989 a přibližují toto období skrze detaily z obyčejného života.

Také v letošním roce obdrží každá zapojená škola zdarma různé bonusy, jako např. metodickou příručku Nástroje normalizační moci, která ve 13 kapitolách stručně popisuje, jaké instituce a postupy se podílely na nastolování diktatury. Dále jde o plakátovou výstavu Sliby versus realita přibližující podobu propagandy v komunistickém Československu či virtuální výstavu 1989: Rok zázraků pojednávající o pádu komunistického režimu v Československu.

Speciální nabídku letos tvoří tzv. Bedny komunismu. Jde o tři tematicky odlišné bedny obsahující autentické dobové předměty a dokumenty z různých oblastí života v socialistickém Československu. Součástí tří beden zaměřených na propagandu, školství a Sametovou revoluci jsou také informační texty a metodické materiály, zabývající se tématem ostalgie a problematikou paměti. Bedny je možné využívat přímo v hodinách, hledat společně s žáky širší souvislosti, pátrat po dalších materiálech, případně vytvořit výstavu ve třídě nebo jiných prostorách. *„Pokud se dnes někteří lidé vztahují k „normalizaci“ nostalgicky, lze to většinou chápat jen jako únik od těžkostí, které přináší současnost. Kdybychom v tehdejší režimu chtěli přeci jen najít něco inspirativního pro dnešek, nejsou to údajná pozitiva, která bývají někdy zmiňována, ale počínání disentu, vydavatelů samizdatu a vůbec lidí, kteří normalizačnímu režimu různými způsoby čelili. Ti mohou sloužit jako příklad pro žáky a studenty, aby si uvědomili, že o demokracii, lidská práva a právní stát je třeba pečovat,“* říká k tématu ostalgie Karel Strachota.

Také v letošním roce se uskuteční dvě veřejně přístupné online besedy se zajímavými hosty, které se zaměří na normalizační každodennost i perzekuci v době normalizace.

Ve čtvrtek 17. listopadu (Den boje za svobodu a demokracii) bude na Jungmannově náměstí v Praze připraveno Kino Příběhů bezpráví. Půjde o veřejné promítání filmů Z deníku Ivany A. a Z dopisů psaných přes železnou oponu, které poběží ve smyčce od 11:00 do 22:00 po celý den.

CENA PŘÍBĚHŮ BEZPRÁVÍ

Během slavnostního zahájení projektu Příběhy bezpráví – Měsíc filmu na školách budou 1. listopadu v kině Lucerna již tradičně předány Ceny Příběhů bezpráví lidem, kteří se postavili komunistickému režimu. Letošními laureáty jsou Silvestra Chnápková, Zdeněk Dvořáček a Jiří Kvapil.

„Ocenění znovu udělujeme také do zahraničí, a to ukrajinskému lidskoprávnímu aktivistovi a válečnému zajatci Maksymu Butkevychovi, který je v současnosti nespravedlivě uvězněn. Skrze ocenění chceme vyjádřit podporu všem statečným Ukrajinkám a Ukrajincům, kteří brání svoji vlast,“ řekl ředitel společnosti Člověk v tísni Šimon Pánek k letošnímu udělení zahraniční Ceny Příběhů bezpráví ukrajinskému aktivistovi Maksymu Butkevychovi.

Zahraniční Cenu Příběhů bezpráví předá spolu s Nadiiou Ivanovou, ředitelkou Centra lidských práv spadající pod společnost jeho otci, Oleksandrovi Butkevychovi.

Výjimečnost Ceny Příběhů bezpráví spočívá v tom, že ji udělují mladí lidé, kteří tak mají možnost vyjádřit úctu k často neznámým hrdinům, jež objevili ve svém okolí. Jako obvykle bude ocenění předáno z rukou významných osobností. V letošním roce to je senátor Miloš Vystrčil, herec Jiří Dvořák a spisovatelka Kateřina Tučková. Moderace večera se tradičně ujme Saša Michailidis. Hudebně a tanečně večer doprovodí Jelizaveta Romalska z ukrajinského Chersonu a dětský sbor hLásky Karolíny Ruppert.

Letošní laureátkou Ceny Příběhů bezpráví je Silvestra Chnápková, která se narodila na jihu Čech a vyrůstala v Litvínově. V roce 1975 se jí narodila dcera, kterou vychovávala jako samoživitelka. Touha po svobodě mladou ženu přivedla do prostředí undergroundu. V Nové Vísce u Chomutova, kde vzniklo otevřené společenství stejně smýšlejících lidí, poznala svého budoucího manžela Jaroslava.

Oba podepsali Chartu 77 a podíleli se na distribuci samizdatového časopisu Vokno. Když komunisté v roce 1981 komunitu v Nové Vísce vyvlastnili, koupili Chnápkoví mlýn v Osvračíně na Domažlicku. Šikaně tajné policie ale ani tady neunikli, mimo jiné je StB soustavně tlačila k emigraci, na kterou ale nikdy nepřistoupili. V Osvračíně zůstali a navzdory mnoha překážkám tady vybudovali penzion, galerii a keramickou dílnu.

Dalším letošním laureátem je Zdeněk Dvořáček, který se už jako student zapojil do protikomunistické činnosti a spolu se svou budoucí ženou se podílel na tisku a distribuci ilegálního časopisu Plamen. Těsně před Vánoci 1953 byl zatčen a odsouzen na pět let za „velezradu“, trest si odpykával v jednom z nejtěžších lágrů – v uranových dolech v Jáchymově. Půl roku před vypršením trestu jeho organismus zkolaboval a ve vězeňské nemocnici bojoval o život. V prosinci 1958 se vrátil z vězení a konečně se mohl věnovat umělecké tvorbě. Pádu komunistického režimu se nedožil. Vězněním podlomené zdraví zradilo Zdeňka Dvořáčka v lednu 1988. Bylo mu pouhých 58 let.

S šikanou komunistického režimu se setkal také další letošní laureát Jiří Kvapil, který namísto pionýra chodil na výuku náboženství. V roce 1968 obnovoval skauting v rodné Olomouci, zapojil se i do protestních akcí po srpnové okupaci. Navzdory soustavnému nátlaku ze strany režimu a hrozbám perzekucí se Jiří Kvapil nikdy nevzdal své víry a neustoupil ze svých přesvědčení. I přes hrozbu represe vedl tajnou skupinu náboženské výchovy. Sám navštěvoval tajné teologické semináře a 14. září 1986 byl vysvěcen na katolického kněze východního obřadu. V aktivitách s dětmi a mládeží pokračoval i po sametové revoluci.

<https://www.clovekvtisni.cz/startuje-18-rocnik-projektu-pribehy-bezpravi-mesice-filmu-na-skolach-9623gp>